K. KADLEC

Podkarpatská Rus

EX LIB RIS

PAUL R. MAGOCSI

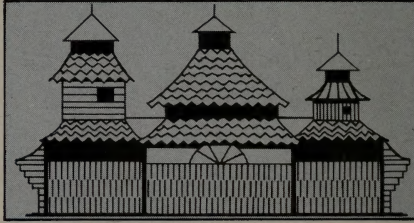

MÍROVÉ SMLOUVY KONGRESSU PAŘÍŽSKÉHO
A STÁT ČESKOSLOVENSKÝ.

ČÍSLO 6.

Prof. Dr. K. KADLEC:

Podkarpatská Rus.

(Přednáška konaná ve Státovědecké společnosti dne 21. května 1920.)

*

Zvláštní otisk z časopisu „Národ".

VÍTĚZSLAV SV. KNĚZEK.
učitel.

03F 43403/15
15

V PRAZE 1920.
Nákladem Státovědecké společnosti.
Tiskem Pražské akciové tiskárny.

Státovědecká společnost

vydala svým nákladem dosud:

Mírové smlouvy kongressu pařížského a stát československý:

1. J. Kapras: **Historický základ dnešního československého státu dle mírových smluv. 1920.** Cena Kč 1·10.
2. V. Dvorský: **Hranice Českosl. republiky. 1920.** Cena 88 h.
3. J. Kallab: **Mírové smlouvy a zásada sebeurčení národů. 1920.** Cena 1 Kč.
4. V. Dvorský: **Němci v Československé republice.** Cena Kč 1·10.
5. J. Kallab: **O společnosti národů.** Cena 60 h.
6. K. Kadlec: **Podkarpatská Rus.** Cena Kč 1·50.

J. Kapras: **Mírový spolek Jiřího z Poděbrad. 1919.** Cena 88 h.

F. Mareš: **Společenstvo Svazu národů. 1920.** Cena Kč 1·10.

E. Stern: **Socialisace dolů. 1920.** Cena Kč 1·32.

K. Hoch: **Národnost a mezinárodnost. 1920.** Cena Kč 1·76.

Jazykový zákon. Cena Kč 2·—.

Přihlášky do Státovědecké společnosti přijímá sekretář Společnosti p. Jan Ventura, Vinohrady, Mikovcova ul.

Podle ústavní listiny československé republiky ze dne 29. února 1920 (§ 3.) jest nedílnou součástí našeho státu, a to na základě dobrovolného připojení jihozápadních Rusínů podle smlouvy mezi hlavními a přidruženými mocnostmi a Československem, podepsané v Saint-Germain-en-Laye dne 10. září 1919, samosprávné území podkarpatské Rusi, které bude nadáno nejširší autonomií, slučitelnou s jednotností republiky československé.

Podkarpatské Rusi byl přiznán řečenou mezinárodní smlouvou (čl. 11.) i naší ústavní listinou (§ 3.) vlastní autonomní sněm, příslušný usnášeti se o zákonech ve věcech jazykových, vyučovacích a náboženských, v otázkách místní správy, jakož i ve všech jiných věcech, které by mu přidělily zákony československé republiky.

V čele místní správy podkarpatské Rusi stojí podle týchž listin guvernér, jmenovaný presidentem československé republiky a odpovědný místnímu rusínskému sněmu. Úředníci podkarpatské Rusi budou podle možnosti vybíráni z jejího obyvatelstva. Stát náš zaručil také občanstvu rusínského autonomního území, že bude zastoupeno přiměřeným počtem poslanců a senátorů podle příslušných volebních řádů československých v národním shromáždění naší republiky.*) Tito poslanci a senátoři nebudou však míti práva hlasovati v národním

*) Poslanců z podkarpatské Rusi bude podle řádu volení do poslanecké sněmovny ze 29. února 1920: 9, senátoři pak podle zákona o složení a pravomoci senátu z téhož dne budou 4.

shromáždění československém v těch věcech zákonodárných, které jsou přikázány rusínskému sněmu.

Také zákon ze 29. února 1920 (čís. 122 Sb. z. a n. státu československ.), jímž se stanoví zásady jazykového práva v republice československé, má v § 6. předpis, týkající se našich Rusínů. Praví se tam (v § 6.): Sněmu, jenž zřízen bude pro podkarpatskou Rus, vyhraženo jest, aby upravil otázku jazykovou pro toto území způsobem, slučitelným s jednotností státu československého.

Takové jsou ast prozatím hlavní směrnice, dané jednak vzájemnými úmluvami mezi našimi zástupci a zástupci podkarpatských Rusínů, jakož i zástupci západoevropských velmocí, jednak našimi ústavními zákony pro vzájemný poměr československé republiky k podkarpatské Rusi. Dosud položen byl jen základní kámen k příštím politickým, hospodářským a kulturním svazkům mezi národem československým a jihokarpatskou větví ruského národa. Stavěti společnou budovu jsme vlastně ještě ani nezačali. Co dosud bylo vykonáno, možno srovnati nanejvýš s přípravami ke stavbě, s chystáním a opatřováním stavebního materiálu.

Slovy těmito nemíníme arci povolané naše činitele obviňovati, že vynaložili dosud málo péče, aby organisovali podkarpatskou součást naší republiky. Jsme bohužel sami zabráni nejen velikými starostmi o nápravu nešťastných poválečných poměrů na území československém, nýbrž vedle toho i neblaze vybujelým politickým stranictvím. Obé to pohlcuje veškeru naši pozornost, takže na věci ostatní zbývá nám málo času. A běží tu přece o četné otázky, na jichž správném a rychlém řešení závisí zdar naší československé republiky. Mezi tyto aktuální otázky náleží také otázka řádné organisace podkarpatské Rusi.

Je tomu půl druhého roku, co se dílem američtí, dílem uherští Rusíni odhodlali připojiti se k naší republice. Dnes jest jistě už nejvýš na čase, abychom s největší vážností a s největším urychlením přikročili k novému uspořádání správy a poměrů hospodářských, sociálních a kulturních rusínské součásti našeho státu. Je toho tím více třeba, že nyní odpadá jedna z velikých překážek, jež dosud vadily naší organisační práci. Ve smlouvě mezi dohodovými státy a Maďarskem stanoveny jsou konečně hranice podkarpatské Rusi se státem maďarským a rumunským. Dnes tedy už konečně víme, na jaké území se může vztahovati naše správní činnost.

Přijavše jihokarpatské Rusy za členy svého státu, vzali jsme na sebe velmi těžký úkol. Příslušníky naší republiky stali se občané nám sice jazykově příbuzní a sympatičtí, ale po stránce politické, hospodářské, sociální a vůbec kulturní tak zanedbalí a zaostalí, že to bude trvati hodnou řadu let, než podkarpatský lid ruský se vyšine aspoň na tu kulturní úroveň, na které se nalézají dnes Slováci.

Ze všech nemaďarských národností starého Uherska zaujímali Rusíni*) nejhorší postavení. Poklesli tak teprve časem, jak vysvítne z následujícího stručného náčrtku jejich dějin.

Je velmi pravděpodobno, že již před příchodem Maďarů pronikali Rusíni na jih Karpat a spo-

---

*) Užíváme názvu Rusín i Rus. Název prvý jest starší. Rusínem slul v nejstarších ruských památkách každý Rus, jižní jako severní. Teprve později utkvěl název Rusín jen na příslušnících jižní části ruského národa. Také slovem latinským Ruthení rozuměli se původně všichni Rusové, teprve později t. zv. Malorusové.

radicky se tam usazovali, i to, že část jich přitáhla do Uher zároveň s Maďary, jak nám vypravuje nejstarší kronikář uherský, t. zv. anonymní notář krále Bély, který psal svou kroniku na rozhraní 12. a 13. století. I kdybychom zprávě anonymově o Rusínech nevěřili, již ta okolnost, že kolem roku 1200 byli pokládáni v Uhrách za prastaré zemské obyvatele, svědčí o tom, že náleželi k nejstarším národnostem uherského státu. Maďaři neodvděčili se Rusínům, kteří je provázeli na cestě do Uher. Rozsadili je podél hranic nového svého území a užívali jich jako hraničných stráží. Ještě v 16. stol. zachovaly se zbytky těchto Rusínů v komitátě prešpurském, šoproňském, mošonském a železnohradském. O jiných svobodných Rusínech dovídáme se ze zák. čl. 29. z r. 1500 (§ 4.). Byli usazeni v Nagy Oroszfalu blízko Vyšehradu nad Dunajem, a užíváno jich jako královských dveřníků, pročež v pramenech orosz (Rus) znamená často totéž co ianitor. Nějaký počet Rusínů přišel do Uher na počátku 12. století s Předslavou, dcerou haličského knížete Svatopluka, chotí krále Kolomana. Přichozí tito, kteří požívali šlechtických svobod, založili v hontské stolici osadu Nemes Orosz.

Vedle Rusínů, rozptýlených po rozličných místech Uher, tvoří se znenáhla na severním pomezí uherském souvislý řetěz rusínského obyvatelstva, skládajícího se nejdříve z odvážných jednotlivců, kteří pronikali do hustého pohraničního hvozdu, a pak z řady drobných rusínských osad. Severní hranice Uher dlouho nedosahovaly až do hloubi karpatských hor. Za velikými lesními hradbami (mad. gyepü, lat. indagines), jimiž bylo vlastní území uherské obehnáno, prostíral se široký neutrální pás lesní divočiny. Teprve časem byly lesní hradby posunovány dál a dále, až hranice zemské nabyly trvalé pozdější podoby. Není bez významu,

že se tato lesní krajina, i když byla zabrána pro stát uherský, nazývá v pramenech Marcha Ruthenorum, po slovensku „Krajina", což znamená tolik jako Ukrajina, tedy totéž, co latinský výraz „marca" (pomezí). Již na počátku 12. stol. činí se zmínka o této rusínské Krajině. Tehdy byly tam vedle královských hradů jen kolonie myslivců, psářů a sokolníků královských. Často bývaly tyto severní končiny Uher dávány údělem členům panovnické rodiny, kteří se nazývali vévody (duces). Podle území toho nazýval se syn sv. Štěpána Emerich „dux Ruizorum". Marka dotčená prostírala se po komitátech šarišském, zemplínském, užském a berežském. Také samy názvy uvedených komitátů svědčí o slovanském jejich rázu. Stolice zemplínská na př. byla nazvána po „zeměném" svém hradu (Zemljen), o němž se zmiňuje — podobně jako o Munkáči (Mukačevě), hradu berežského komitátu — již anonymní notář. Také do Marmaroše počalo znenáhla pronikati panství uherských králů. Na sklonku 11. stol. vzniká tam naproti Kumánům hrad hustský a na cestě k němu zřízen je ve stolici ugočské hrad Királyháza. Na straně západní postupuje pak moc královská do komitátu spišského. Již r. 1120 doložen je purkrabí tamního hradu.

Řečená rusínská „Krajina" počíná se soustavně kolonisovati teprv od druhé polovice 13. stol., po odchodu Tatarů z Uher. V lesním pásu severouherském vznikají četné vesnické osady, založené na právu německém a později na jeho modifikaci, na právu valašském. Některé z nich až podnes svým názvem Volja (t. j. Lhota, Lehota) prozrazují svůj původ. Rychtáři jejich nazývali se po rusínsku krajníky nebo kňazi (z rum. chenez, chinez a toto zase ze srb. knez). Mnoho Rusínů usadilo se v Uhrách zvláště ve 14. stol., když král

uherský Ludvík přijal kijevského knížete Fedora Korjatoviče a četné jeho novgorodecké Rusíny. Knížeti samému byla vykázána panství novoměstské (pod Šatorem) a humenské v komitátě zemplínském. Roku 1398 byl Korjatovič jmenován vévodou mukačevským, od kteréžto doby bylo i Mukačevsko kolonisováno Rusíny. Kromě pevně usazených sedláků rusínských kočovala však až do poloviče 17. stol. ještě značná část Rusínů se svými stády po horách severovýchodních Uher; od té doby neusazených pastýřů čím dál tím více ubývalo.

Všichni tito Rusíni náleželi až do 16. stol. k svobodnému obyvatelstvu země a nepřestali k němu náležeti ani když po vzpouře sedláků z r. 1514 ostatní selský lid upadl v nevolnictví. Ale brzo po tomto roce počali Rusíni nátlakem šlechty upadati v poddanství.

Velkým neštěstím pro uherské Rusíny bylo, že neměli skoro žádné šlechty ani stavu městského. Šlechtici rusínští podobně jako rumunští zpravidla národ svůj opouštěli. Pro život městský neprojevovali Rusíni mnoho smyslu a usazovali se nanejvýš v malých městyscích, jež se téměř ničím nelišily od vesnic. Karakteristické jest, že ani v Užhorodě, sídle unitského biskupa rusínského, nedosáhli většího počtu obyvatelstva.

Celkem bylo sociální složení rusínského národa v Uhrách od samého počátku velmi nedostatečné. Uherská větev ruská skládala se hlavně jen ze selského lidu (sedláků a padlevců dobytka) a duchovenstva. Tato špatná sociální struktura musela ve státě stavovském, kde plnoprávnými státními občany byli jen šlechtici, nutně vésti k porobení Rusínů. Že svobodný původně lid selský počal již od 16. stol. upadati v poddanství, bylo již řečeno. Ale zhoršilo se i postavení rusínského

duchovenstva, které se rekrutovalo ze sedláků. Ze 17. stol. máme četné zprávy, podle nichž rusínští popové byli dohánění ke stejným robotám pro vrchnost jako jiní sedláci, ba co více, vrchnosti nejen jim ukládaly stejné dávky jako sedlákům, nýbrž je také tělesně trestaly a věznily. Také hmotné postavení rusínského duchovenstva bylo velmi bídné. Poněvadž duchovní ti neměli církevních pozemků, z nichž by byli mohli žíti, a od farníků svých nedostávali desátků tak jako duchovenstvo katolické, nezbývalo jim nic jiného, než aby se živili polní prací a nepatrnými příjmy ze štoly.

Špatné zaopatření pravoslavného ruského duchovenstva v Uhrách i jeho nesvoboda byly hlavními příčinami, proč v polovici 17. stol. nenarazila myšlenka církevní unie mezi uhersko-ruskými duchovními na veliké překážky. Unie znamenala pro pravoslavné kněžstvo rusínské nabytí osobní svobody vůči vrchnostem, zlepšení hmotného postavení a dosažení podobných výsad, jakým se těšilo duchovenstvo katolické.

Počátek unie u uherských Rusínů není ještě úplně jasný. Do nedávna se myslilo všeobecně, že byla uzavřena r. 1646, Petrov klade však její vznik do r. 1652. Byla přijata v Užhorodě jen částí rusínského duchovenstva, a sice pod podmínkou, že biskup unitský volen bude svobodně národem, a skutečně biskupský stolec unitský býval po nějaký čas obsazován volbou světského i řeholního duchovenstva rusínského. Nově zvolený biskup musel ovšem vedle toho uznán býti králem a musel být potvrzen papežem, čímž se snižoval význam volby. Volbou obmezoval se vliv vlády a katolické hierarchie a proto časem s ní sešlo.

Unie postupovala mezi uherskými Rusy jen velmi pomalu. Více než jednoho sta let bylo třeba,

aby se ujala, a ani ještě potom nezaniklo hned pravoslaví mezi uhroruským obyvatelstvem. Drželo se v Marmaroši, který měl prostřednictvím tamních Rumunů spojení se Sedmihrady. V Marmaroši byla tiskárna, podporovaná sedmihradskými knížaty, z níž vycházely pravoslavné knihy. Naproti tomu neměli uhroruští unité církevních knih, následkem čehož byli ve velké nevýhodě naproti svým pravoslavným soukmenovcům. Vadilo jim také, že biskupové jejich za stálých nepokojů v severních Uhrách neměli stálého sídla. Přestaly tím existovati i bohoslovecké školy při biskupských residencích. Duchovenstvo unitské nemělo tudíž náležitého vzdělání. Unie církevní rozdvojila mimo to uherské Rusíny ve dva nepřátelské tábory. Obě náboženské strany, unitská a pravoslavná, pálily navzájem církevní knihy, takže ze smutné té doby — od polovice 17. stol. do r. 1770 — se zachovalo jen málo literárních památek.

K povznesení unie povolán byl r. 1690 do Uher italsko-řecký mnich Josef Kamelis. Poněvadž residence jeho, Mukačev, ležela na území biskupství jagerského a v jednom biskupství nemělo podle 9. kanonu 4. lateranského koncilu býti dva biskupové, byl vysvěcen za biskupa sevastopolského. Podobné cizí tituly byly vyhledávány i pro pozdější unitské biskupy uherských Rusínů. Církev katolická i vláda chtěly mít z uhroruských pravoslavných unity, ale neodhodlaly se k tomu, aby zřízena byla pro ně zvláštní diecése. Následkem toho upadli unitští biskupové rusínští od r. 1690 v závislost na biskupech jagerských, v jichž diecési působili.

Ačkoliv unie za biskupa Kamelisa r. 1692 v Mukačevě duchovenstvem i lidem rusínským znova byla prohlášena, pokračovala jen pomalu. Malý její zdar vysvětloval se rozličnými příčinami. Vlá-

da, která nejvíce mohla přispěti k jejímu utužení, zaměstnána byla až do sklonku 17. stol. jinými starostmi, zejména věcmi tureckými, sedmihradskými a také povstáním tökölyovským. Solva však země uherské získány byly z rukou tureckých, vypuklo r. 1703 nové povstání pod Rákóczyem, což opětně zdrželo pokrok unie. Proti unii pracovala i šlechta. Na sněmích, v komitátních kongregacích, v komitátní správě i na svých statcích brzo veřejně, brzo tajně se protivila nařízením vlády. Listina Leopolda I. ze 23. srpna 1692, zabezpečující práva rusínského unitského duchovenstva, byla inartikulována teprve uherským sněmem r. 1722—1723, a to ještě, když panovník projevil nelibost pro odpor komitátních úřadů a statkářů. Ještě ani diplom Marie Terezie z 21. října 1741, kterým zmíněná listina Leopolda I. a podobná listina Karla VI. byly potvrzeny, nebyl v jednotlivých stolicích ihned publikován (v marmarošské teprve r. 1761, v šaryšské r. 1763).

Velmi se zklamali duchovní rusíniští, kteří přijali unii. Sociální a hospodářské jejich postavení celkem se nezměnilo. Poddanské dávky a roboty byly od nich nadále žádány a farám nebyla přiměřena potřebná půda. Překážkou upevnění unie byli nejen akatolíci, nýbrž i sama katolická hierarchie, která se na chudé a nevzdělané rusínské duchovenstvo dívala s vysoka. Jageřští katoličtí arcibiskupové udržovali až do r. 1771, kdy teprv unitský mukačevský stolec biskupský byl papežem kanonisován, unitské biskupy rusínské v nedůstojné závislosti na sobě. Arcibiskup jagerský nejen že měl vliv na dosazení mukačevského biskupa, nýbrž vykonával také prostřednictvím podřízeného svého katolického kněžstva dozor nad duchovenstvem unitským. Takováto kuratela zbavovala rusínské duchovní na veřejnosti před úřa-

dy, šlechtou i lidem veškeré autority. Proto bylo snahou Rusínů uherských v 18. stol., aby duchovenstvo jejich se zprostilo moci arcibiskupů jagerských, aby hmotně bylo zabezpečeno a aby nabylo i přiměřeného vzdělání. Zřízením několika škol a nadání pro unitské studující bylo sice poněkud postaráno o nabytí vzdělání rusínského kléru, ale nedostatečně. Teprve za biskupování Ondřeje Bačinského v l. 1772—1809 učiněno bylo více pro povznesení úrovně vzdělání rusínského duchovenstva v Uhrách i pro jeho hmotné zabezpečení. Biskup Bačinský přestěhoval se také z Mukačeva, kde se již r. 1753 počala stavěti biskupská residence, do Užhorodu.

S jménem Ondřeje Bačinského spojeny jsou zároveň počátky o s v ě t o v é h o p r o b o u z e n í prostého lidu uhro-ruského. V rozkvětu bylo tehdy rusínské školství, pro něž byl r. 1793 zřízen zvláštní proinspektor, Dimitrij Popovič, učitel užhorodské preparandy, zastával onen úřad až do r. 1806. Učitelé rusínských škol mluvívali tehdy až čtyřmi jazyky (rusky, maďarsky, latinsky a německy) a mívali 6—8 gymnasijních tříd. Vláda ochotně udělila kandidátům učitelství i vesnickým učitelům stipendia. R. 1831 zrušen byl proinspektorát národních škol rusínských. Užhorodská preparanda dostala se tehdy do rukou učitele katolíka, neumějícího již rusky. Nastal úpadek uhroruského školství, který potrval až do druhé poloviny 19. stol. Marné byly snahy unitských biskupů o obnovení učitelské preparandy. Teprve v 50. letech 19. stol. zřízena byla nová preparanda s ruským vyučovacím jazykem, který však r. 1879 byl zaměněn maďarským.

Jeden z předchůdců biskupa Bačinského, Manuil Olšavský, založil r. 1744 v Mukačevě bohoslovskou školu, spojenou s elementární školou pro

učitele. Roku 1778 byla bohoslovská škola přeložena do nového biskupského sídla, Užhorodu. Učitelé její snažili se vytvořiti místní literární jazyk ruský, a poněvadž byli odchovanci dílem trnavského, dílem jagerského semináře, kde ruského slova neslyšeli, nedopadl pokus jejich šťastně. Uhro-ruský literární jazyk, jehož užívali, byl podivnou směsí církevně slovanského a místního lidového jazyka, plnou slov a tvarů autory libovolně vymýšlených. Pozdější uhroruští spisovatelé přihlíželi více k literárnímu jazyku velkoruskému. Hlavním representantem spisovatelů, užívajících tohoto umělého jazyka, byl kanovník Jan Kutka (1750—1814), autor prvého pro lid psaného katechismu, který se stal nezbytnou učební pomůckou národních škol a byl stále přetiskován až do nejposlednější doby (jen s malými doplňky A. Mikity). Přes jedno století užívá se v rusínských školách tohoto Kutkova katechismu (prvé vydání vyšlo v Budíně r. 1803).

Co do jazyka svých spisů, šel v Kutkových stopách Michal Lučkaj († 1843), autor latinské učebnice jednoho z uhroruských nářečí (Grammatica slavo-ruthena 1830), jakož i dvousvazkové knihy ruských kázání a velikého rukopisného díla o dějinách Karpatorusů. Jazyk kázání jeho sestaven byl pod vlivem forem církevně slovanských, velikoruských a místního lidového hovoru. Rusínští duchovní napodobili ve svých kázáních tento umělý jazyk Lučkajův, takže prostý lid počal mu rozuměti, a to tím spíše, že mu přivykal i z Kutkova katechismu. V Kutkově jazyku uveřejněna byla dále r. 1851 církevní historie Ondřeje Baluďanského. O krok dále než Lučkaj postoupil po stránce jazykové Jan Čurgovič (1791—1862), který psal pod silným vlivem spisovného jazyka ruského. Lučkaje napodobil také Štefan Mustanovič (1807—1865),

u něhož je však vděti zároveň vliv marmarošského nářečí.

Velkou chybou jazyka uhroruských spisovatelů byla jeho neustálenost. Půl století psalo se už tímto jazykem, ale jednotná spisovná řeč nebyla dosud vytvořena. Spisovatelům chyběl kontakt se zahraničním jádrem ruského národa a s vyvíjející se jeho literaturou. Zdálo se, že dojde k nápravě aspoň po roce 1848, když se vedle Maďarů počaly v Uhrách probouzeti k národnímu životu také národnosti nemaďarské, a když také pro ně byly zřizovány školy. V 50. letech 19. stol. počaly vycházeti už také první časopisy uherských Rusínů. Ale ani tehdy nebyl zaveden jednotný spisovný jazyk uhroruský, ba zmatek rostl tou měrou, jak přibývalo jeho pěstitelů. Nejrůznější odstíny pozorujeme v uherské ruštině spisovné. Vedle dřívější jazykové smíšeniny objevují se pokusy psáti ryzím jazykem velkoruským i pokusy o zavedení do literatury místních lidových nářečí, ba co bylo ještě horší, nescházejí příklady, že jeden a týž spisovatel užívá dvojího jazyka, podle toho, k jakému čtenářstvu se míní obraceti. Tak psali na př. dvojím jazykem Aleksandr Duchnovič (1803—1865), prešovský kanovník, autor školních knih, historik a zároveň i básník a dramatik, a také mladší přítel jeho Al. Pavlovič, který užíval v pracích svých většinou nářečí šaryšských Lemáků, avšak později psal do místních časopisů ve spisovné ruštině.

Větší rozmach literatury uhroruské nastal po pádu absolutismu, když vydáním říjnového diplomu nastoupena byla znova cesta ústavnosti. V šedesátých letech minulého století značně vzrostl počet rusínských spisovatelů uherských. R. 1864 byl mimo to založen Literární spolek sv. Basilia Velkého, který si vytkl za úkol vydávati učebnice pro národní školy a opatřovati prostému lidu uži-

tečnou četbu. Objevily se i nové časopisy. R. 1865 vydal Kyril Sabov gramatiku spisovného ruského jazyka (v Užhorodě). Užívalo se jí v užhorodském, prešovském, mukačevském a sihotském gymnasiu až do 90. let, kdy všechny výtisky byly rozprodány. V užhorodském a prešovském gymnasiu byl v r. 1862-63 při vyučování dějin a ruské gramatiky zaveden se svolením uherské vlády ruský vyučovací jazyk. Náboženství vyučovalo se po rusku již dříve, asi od r. 1857. Doba ruskému i jiným nemaďarským jazykům příznivá nepotrvala však dlouho.

Došlo r. 1867 k dualisování Rakouska. Maďaři jen krátký čas trpěli ve školství národní jazyky. Již r. 1870 zavedeny byly v rusínských školách nové učebnice, pouhé překlady učebnic maďarských, jež se pro uhro-ruské školy nehodily. Užívalo se jich až do r. 1881, kdy byly vystřídány učebnicemi novými v redakci Ladislava Čopeje, napsanými fonetickým pravopisem, rovněž nevyhovujícími. Týž spisovatel sestavil rusko-maďarský slovník (v Budapešti 1883), poctěný od Uherské akademie cenou Fekésházyovou. Také u Čopeje vidíme kolísavost co do jazyka. Učebnice své psal Čopej s počátku úplně fonetický, a sice v nářečí lidu z beregsaského okolí. Pozdější vydání z r. 1889 blíží se však k jazyku spisovnému, ale vydání z r. 1890 je zase fonetické.

Pod nátlakem nových poměrů politických v Uhrách zklamal i Spolek sv. Basilia. Roku 1871 dostala se k veslu nová správa, která nesplnila úkolu, aby se národu dostalo potřebných školních i jiných knih.

Duch Rusínům nepříznivý projevil se tenkráte u vlády uherské v tom, že učení se ruštině stalo se od r. 1879 na gymnasiích nepovinným. Je známo, jak Maďaři v 70. letech 19. stol. počali bezohledně a násilnicky maďarisovati všechny uher-

ské národnosti. Pomaďarštování dotklo se velmi citelně zejména Rusínů. Strašně chybili, že jediní z pravoslavných národů Uherska ve svém celku přijali církevní unii. Kdyby se byli drželi pravoslaví, byli by podobně jako Srbové a Rumuni požívali nejen církevní, nýbrž do jisté míry i školské samosprávy. Přestoupivše na unii, nemohli ani v oboru školství učiniti pro svou národnost tolik, jako Srbové a Rumuni. Právě ve školství ukázala se největší ubohost postavení uherských Rusínů. Kdežto ještě r. 1871 byla na uherské Rusi většina škol (353) s vyučovacím jazykem ruským a jen menšina (265) utrakvistických (vlastně maďarských), převrátil se tlakem maďarisace poměr tento po dvou letech, takže ruských škol byla menšina.

Rapidně jich stále ubývalo až v prvém roce světové války zbylo jich pouze 18. Podle údajů uherského ústředního statistického úřadu*) nebylo v r. 1914-15 v Uhrách ani jediné státní nebo obecní školy rusínské. Rusínské děti musely docházeti do škol maďarských vydržovaných státem. Ve státních maďarských školách bylo toho roku 8504 Rusínů, v obecních školách maďarských pak 41 Rusínů. Z vlastních svých prostředků vydržoval si rusínský lid uherský pouze 18 škol konfesních (unitských), z nichž 16 bylo o jednom učiteli, jedna o dvou a jedna o čtyřech učitelích. Celkem chodilo do těchto škol 1672 dětí. Statistika maďarská neudává nic o vyučovacím jazyku těchto škol, a proto nevíme ani, běží-li o školy s mateřským vyučovacím jazykem či o školy utrakvistické. Ať je tomu však jakkoli, je jisto, že statistika tato nesvědčí nijak ke cti maďarského

*) Magyar statisztikai évkönyv. Új folyam XXIII. Budapest 1918, str. 245.

národa. Pro obyvatelstvo skoro půlmilionové — držíme-li se vlastních úředních údajů maďarských — neuznala uherská vláda za dobré, aby vydržovala několik státních škol s maďarským vyučovacím jazykem.

A tím přicházíme k počtu Rusínů v bývalém státě uherském. Jinde**) bylo již na to upozorněno, že přese všechen maďarisační útisk v Uhrách Rusínů neubývalo, nýbrž přibývalo. Roku 1870 bylo jich napočteno 353.229, roku 1890 379.786, roku 1900 pak podle zmíněné již publikace ústředního statistického úřadu uherského 424.774 a roku 1910 464.270, tj. j. 2½% veškerého obyvatelstva. Nejvíce jich bylo v komitátě marmarošském, kde jich napočteno 159.489 (44.6% místního obyvatelstva). Další tři komitáty, v nichž byli silněji zastoupeni, jsou berežský, užský a ugočský. V berežském jich bylo r. 1910 podle úředního sčítání uherského 100.918 (42.6% obyvatelstva), v užském 61.711 (38.1%) a ugočském 34.415 (37.5%). V komitátě zemplínském jich napočteno 39.033 (11.4%), v šaryšském 38.500 (22%), ve spišském 12.327 (7.1%). Menší počet Rusínů byl rozptýlen po různých krajích uherských, zahrnuje v to i bývalé Sedmihradsko, kde jich napočteno 1759. V Chorvatsko-Slavonsku jich napočteno 8317, takže v bývalé koruně uherské jich bylo podle posledního úředního sčítání 472.587.

Jak z hořejších číslic vidno, netvořili Rusíni v žádném komitátě absolutní většinu obyvatelstva. Ale i většinu relativní měli pouze ve dvou komitátech. Ve stolici marmarošské jich bylo 44.6% naproti 23.6% Rumunů, 16.7% Němců a 14.8% Ma-

**) Gozdava, Uherská Ukrajina, str. 18 (čís. 6—7 Sbírky informačních a časových pojednání o ukrajinské otázce, Praha 1919).

ďarů. Ve stolici užské jich napočteno 38.1% naproti 33.2% Maďarů, 22.4% Slováků a 5.2% Němců. V komitátě berežském šli až za Maďary, kterých napočteno 47.8%, kdežto Rusínů jen 42.6%, Němců pak 8.8% a Slováků ½%. Rovněž tak ve stolici ugočské vykázáno více Maďarů (46½%) než Rusínů (37½%); Rumunů bylo tam 10.6%, Němců 5.1%. V komitátě zemplínském vykázána absolutní většina Maďarů (56.5%), vedle nichž napočteno 27.1% Slováků a jen 11.4% Rusínů a 2.8% Němců. Stolice šaryšská a spišská jsou územím převážně slovenským. V Šaryšsku napočteno 58.3% Slováků, ve Spišsku 56.2% Slováků.

Jednotnější národnostní tvářnost bude míti Rusínsko Československé republiky. Odpadlať od něho jihovýchodní, převážně rumunská část Marmaroše, jež připojena k Rumunsku, dále jižní rumunské a maďarské části komitátu ugočského a berežského, jež budou náležeti dílem rovněž k Rumunsku, dílem k Maďarsku, a konečně západní část stolice užské. Také celé ostatní západní území, na němž Rusíni tvoří jen malou menšinu, jest od autonomní Podkarpatské Rusi odděleno, náležíc ke Slovensku. Rusíni bývalých Uher budou takto rozdělení na tři části. Hlavní jejich jádro bude náležeti k autonomnímu Rusínsku naší republiky, část nejzápadnější přidělena je k Slovensku a jihovýchodní část Marmaroše k Rumunsku. Autonomní území rusínské zaujímá přes 14.000 čtver. kilometrů, a je tedy rozsáhlejší než čtvrtina Čech a než polovina Moravy. Tvoří přibližně desátou část naší republiky.

Na sociálním složení obyvatelstva rusínského nic se v Uhrách od několika set let nezměnilo. Rusínský lid tak jako před stoletími živí se skoro výhradně zemědělstvím a chovem dobytka a vedle toho i nádeničením. Sociálního

rozvrstvení národa takořka není. Na inteligenci a vrstvu nezemědělskou nepřipadají snad ani 2% obyvatelstva. Již to ilustruje nejlépe ubohost celkového postavení uherské větve ruského národa. Není snad v celé Evropě lidu tak chudého a kulturně tak zanedbaného*) jako Rusíni bývalých Uher. Lid žije sice skoro výhradně ze zemědělství a chovu dobytka, ale vlastní své půdy a vlastního dobytka má tak málo, že většinu roku hladoví. Statků prostřední velikosti jest asi jen ½% veškeré vzdělávané půdy. Velkostatky zaujímají na rusínském území jen asi 2%. Ostatní půda je rozdrobena na tak malé parcely, že nijak nestačí k výživě obyvatelstva. Proto už od let opouštějí Rusíni uherští rodný svůj kraj a chodí buď za výdělkem do ciziny anebo se stěhují do Ameriky. Stálé jich hromadné stěhování za moře mělo za následek, že vláda uherská koncem 19. stol. počala uvažovati, jak by se emigrační proud zastavil a jak by se rusínskému lidu dalo pomoci. Neběželo jí při tom arci o hmotné povznesení slovanského tohoto národa, jako spíše o to, aby jí v Rusínech neodcházeli ze země poplatníci. Ministerstvo orby jmenovalo Edmunda Egana, dobrého domácího ekonoma, vládním komisařem, který by na místě

*) Úžasný jest počet analfabetů mezi podkarpatskými Rusy. Podle posledního úředního sčítání lidu uměło pouze 11.19% uherských Rusínů Marmaroše číst a psát. I v těch stolicích, kde byly po této stránce poměry příznivější, byly skoro tři čtvrtiny rusínského lidu neznalé čtení a psaní. Tak uměło v komitátě berežském pouze 28.58% Rusínů číst a psát, v užském jen 23.23%, v zemplínském 23.65%, v ugočském 22.39%. Ve Spišsku vzrostl počet ten na 31.96%, v Šaryšsku na 33.28%, takže i tam byly celé dvě třetiny analfabetů.

zkoumal hospodářské postavení uherských Rusínů a učinil jí pak návrhy na jeho zlepšení. Akce vlády vztahovala se s počátku jen na berežský komitát, později se rozšířila i na marmarošský a užský a měla znenáhla zasáhnouti i jiné komitáty, osazené Rusíny, především zemplínský. Egan vydal se s několika rady ministerstva orby a vnitra do rusínského území a přibral si i různé odborníky, jako královského lesního správce a jistého statkáře a na dvacet kněží. Chodili od obce k obci a vyptávali se. O výsledku své inspekce napsal Egan roku 1899 obšírný pamětní spis, v němž ukazoval vládě na hlavní příčiny chudoby Rusínů a radil, jak by se bídě jejich dalo odpomoci. V memorandu svém vystoupil proti židům, kteří od sedmdesátých let, když na Rusi byli utiskováni, valem se hrnuli do ciziny, zejména do Haliče a odtud dále do Uher. Mezi Rusíny tamními bylo jich ode dávna mnoho, ale nebezpečnými stali se teprve od tohoto novodobého přívalu. Jako cizopasníci vrhli se na prosté, naivní obyvatelstvo uherské Rusi a lichvářstvím tak je vyssáli, že z něho učinili pravé otroky, pracující jen na své židovské pány. Zmocnili se veškerého hospodářského života. Pachtují skoro všichni poloniny (horské pastviny) a trávníky velkostatků a dávají je pak do podpachtu selskému lidu. Drží ve svých rukou veškery krčmy, kde opíjejí venkovany rusínské a tím podrývají jejich morální i hmotnou existenci. I dovoz dříví, obilí a jiných věcí je vesměs v jejich rukou. Prostředkují při všech obchodech. Prodávají výhradně potraviny, šatstvo, rolnické nářadí, stavební materiál, zkrátka všechno. Majíce ve svých rukou veškerý obchod, ovládají celý hospodářský život rusínského venkovana. V každé sebe menší vesnici je jistý počet židů, kteří lenoší a žijí jen z potu Rusínů. O prostý vesnický lid se rozdělili, takže každý žid má

své chlopy, jako každý chlop svého žida, bez něhož nemůže nic koupiti ani prodati. Lichva židovská nezná na rusínském území žádných mezí. U dobytka je zvláště křiklavá. Žid koupí na trhu krávu a „postaví" ji Rusínovi do chléva na poloviční výtěžek. Při odevzdání počítá chlopovi mnohem vyšší cenu než stála. Živí-li venkovan krávu po několik let, má z ní za to takořka jen mléko. Z každého prodaného telete má mu sice připadnouti polovice tržní ceny, ale poněvadž žid potajmu prodá tele mnohem dráže než Rusínovi udal, dělí se s ním na polovic jen o cenu níže udávanou. Zůstane mu vedle poloviny nižší ceny ještě celá diference mezi skutečnou a fingovanou tržní cenou, a na Rusína přijde jen několik zlatých. Naproti tomu při vrácení krávy počítá si žid pro sebe původní vysokou — rovněž fingovanou — cenu, za niž prý krávu koupil a teprve o rozdíl mezi původní kupní (nepravou) cenou krávy a mezi její cenou prodejní, zase fingovanou, tentokrát níže, dělí se na polovici s Rusínem. Chlop rusínský po obojkráte je zkrácen. Živil po několik let krávu a užíval jí sice, ale užitek z ní daleko se nevyrovná vynaložené práci a ceně píce. A při tom nese ubožák ještě riziko, kdyby kráva pošla. Neboť tu musí škodu nahraditi.

Ještě hůře je pro Rusína, nemá-li vlastní pastviny. Tu ke všemu musí ještě u svého žida zpachtovati si poloninu, za cenu rovněž lichvářskou. Při všem tom vystupuje žid v roli dobrodince „svého" Rusína a dává se od něho zadarmo voziti po všech trzích a vyžaduje na něm bezplatnou práci na svých polích.

Za takovýchto okolností ruinování jsou Rusíni místním židovským elementem, který se na mnohých místech zmocnil více než poloviny veškeré chlopské půdy. Není ani jediné sebe menší osady,

kde by nebyl usazen aspoň jeden exemplář židovských vydřiduchů. V centrech většího ruchu objevuje se jich po několika. Tak našel Egan v některých rusínských vesnicích pětinu, v jiných čtvrtinu nebo dokonce i třetinu židů.*) V Mukačevě, jak známo, je jich více než polovina veškerého obyvatelstva. Jsou to vesměs lidé liní, zahálčiví, myslící jen na to, jak by napálili rusínského chlopa. Mezi sebou jsou tak dokonale organisováni, že rusínský lid nemá prostředků, jimiž by se vyrval z jejich spárů. Nikdo nesmí se odvážiti, aby je udal úřadům, anebo aby chtěl jakýmkoli způsobem paralysovati jejich lichvářství a zejména emancipovati místní lid od jejich nadvlády. V takových případech vypalují židé nepohodlné sobě jednotlivce, ba nelekají se ani vraždy.

Memorandum Eganovo zjednalo autorovi mnoho nepřátel, zvláště mezi uherskými židy, a bylo jim podnětem k interpellaci ve sněmě a k disciplinárnímu řízení proti Eganovi. Obviněný byl však ospravedlněn. Nepřátelství proti němu arci nepřestalo a, jak se zdá, bylo i příčinou brzké jeho záhadné smrti.

Studiem rusínské otázky v Uhrách seznalo se zároveň, že uhroruský lid netrpí jen nesvědomitým lichvářstvím místních židů, nýbrž i jinými zlořády. Upozorněno bylo na úplatnost místních úředníků, kteří rovněž vykořisťovali prostý rusínský lid. Uvážíme-li při tom ještě, že ani mezi lidem a vlastním jeho duchovenstvem nevyvinul se všude přátelský poměr, pochopíme, v jaké zoufalé situaci se ocitla ruská národnost v severovýchodním cípu Uher. Že se rusínské kněžstvo uherské lidu svému

*) E. Egan, Економічне положеніе руських сельян в Угорщинї (Lvov, 1901), na různých místech.

odcizilo, toho příčinou bylo špatné jeho hmotné postavení. Nemajíce dostatek hmotných prostředků, musili rusínští duchovní vymáhati na chudých svých farnících nepřiměřené dávky a roboty, čímž zároveň přispívali k jich ruinování.

Rusínský chlop uherský hynul takto hmotně i duševně. Nemaje národních škol, pozbyl veškerého národního vědomí. Opustila jej i malá hrstka vlastní inteligence, nevyjímajíc ani duchovních a učitelů, podléhajících vlivu maďarisace. Teprve za světové války otevřely se uherským Rusínům oči. Krvavá tragedie vyburcovala je z dosavadní malátnosti. Aspoň část inteligence vrátila se pod národní prapor. Ale nebylo v ní jednoty. Jedni se drželi starého moskalofilství, udržovaného hlavně duchovenstvem, druzí se klonili k ukrajinství. Když se rozpadla rakousko-uherská monarchie, vznikla myšlenka, aby se především hleděli sjednotiti Rusíni podkarpatští, uherští i haličtí. Obě tyto rusínské větve zřídily si koncem r. 1918 společnou národní instituci, Karpatoruskou Národní radu v Prešově, jejíž předseda Dr. Antonij Beskid, bývalý poslanec uherského říšského sněmu, se odebral v lednu r. 1919 zároveň s naší československou delegací na mírovou konferenci do Paříže, aby tam vystoupil pro spojení Podkarpatské Rusi s naší republikou. Do Paříže přijeli také zástupci amerických vystěhovalců z karpatské Rusi, Dr. Řehoř Žatkovič a Julius Gardoš, kteří rovněž vyslovili přání, aby karpatská Rus byla připojena k našemu státu. Tato americká delegace měla vlastně rozhodující význam. Vůdce její Dr. Žatkovič smluvil již před tím s potomním presidentem naší republiky celou věc. Dne 26. října 1918, tedy dva dni před vyhlášením Československé republiky v Praze, podepsali Dr. Masaryk a Dr. Žatkovič ve Filadelfii jménem Čechoslováků a Rusínů prohlášení o nezá-

vislosti středoevropských národů. V měsíci listopadu 1918 uspořádali pak američtí Karpatorusové mezi sebou plebiscit o příští státní příslušnosti svých uherských soukmenovců. Pro spojení uherské Rusi s Československou republikou vyslovilo se tehdy 732 delegátů — 1 delegát přišel na 50 vystěhovalců — pro spojení s Ukrajinou 310, pro úplnou samostatnost 27, pro spojení s Ruskem 10, s Maďarskem 9, s Haličí 1.

Mírová konference vyhověla tomuto přání a uznala jihokarpatskou Rus za součást naší republiky. Naproti tomu padla myšlenka, aby také haličtí Lemkové byli připojeni k našemu státu.

Jen za příčinou úplnosti budiž tu uvedeno, že Maďaři po rozpadnutí se rakousko-uherské monarchie snažili se udržeti jihokarpatské Rusy při Maďarsku. Svolali dne 10. pros. 1918 do Budapešti „Uhesko-ruské Národní shromáždění", jehož se účastnilo asi 150 ruských maďarónů. Shromáždění se usneslo, aby karpatská Rus setrvala při Maďarsku, ovšem jen pod podmínkou, že jí bude přiznána autonomie. Maďarská vláda k tomu svolila a zřídila „Ruskou krajinu" s ministrem Orestem Szabó v Budapešti. Část shromáždění byla však jiného mínění. Dr. Brascsajko a kněz Dolinaj uváděli, že budapešťské shromáždění nemá práva rozhodovati o osudu národa. Ve věci příslušné jest jen národní shromáždění, které by si lid svobodně zvolil a konal ve své domovině. Po předběžné poradě v Marm. Sihotí dne 7. ledna 1919 došlo ke zmíněnému nár. shromáždění dne 21. ledna 1919 v Hustu. Hustský sjezd, jehož se účastnili vedle inteligence ještě zástupci 420 obcí uherskoruských, vyslovil se pro připojení uherské Rusi k Ukrajině ať už samostatné či v rámci budoucího federativního Ruska. Opis protokolu zaslán byl různým

vládám, i české, a jeden exemplář dán i zástupci amerických Rusínů Dru. Žatkovičovi.*)

Mírová konference rozhodla se, jak jsme viděli, jinak. Bývalé uherské Rusínsko dostalo se do svazku naší republiky, ne důsledkem nějakých našich imperialistických snah, nýbrž z usnesení jedné strany domácího obyvatelstva karpatské Rusi, na základě plebiscitu Rusínův amerických a z rozhodnutí pařížské mírové konference.

Dnes není na čase kritisovati, bylo-li vhodno, aby Československá republika byla rozšířena o svou nejvýchodnější část, skládající se z rusínského elementu. Jisto je, že přijavše do státního svazku Rusíny, vzali jsme na sebe větší břemena než práva a výhody. Součástí republiky stalo se území z odlehlého státního střediska těžko ovládatelné, území celou svou povahou ostatním dvěma součástím dosti cizí, s lidem hmotně i duševně zanedbaným, území, jež snad asi lze pokládati za trvalejší příslušenství našeho státu. Řekněme to přímo! Američtí vůdcové Karpatorusů odůvodňovali své přání po spojení karpatské Rusi s naší republikou takto: „Jsme si vědomi, že tímto způsobem budeme částí dobře organisovaného státu, s kterým můžeme se lehce domluviti obapolně srozumitelným jazykem, který nám zabezpečí autonomii. Jsme ovšem pevně přesvědčení, že z nynějšího chaosu vyjde opět federativní Rus. Ale v této nové budoucí Rusi Ukrajinci nebudou míti takové národní autonomie, jakou dostaneme my v Československé republice. Kromě toho jsme odděleni Karpatami od svých bratří v Haliči a na Ukrajině."

Chápeme tuto motivaci. Podkarpatští Rusové

*) Jar. Nečas, Uherská Rus a česká žurnalistika (v Užhorodě 1919), str. 13 a 14. — Gozdava, u. m., str. 27 a 28.

nemohli za dosavadních zmatků na území bývalé Rusi rozhodnouti se ve vlastním svém zájmu jinak, než že se připojili k našemu státu. Ale zmatky ruské jednou přestanou, a východoevropský kolos vzchopí se k novému státnímu životu, který bude jistě zdravější a silnější, než dříve. Ukrajinci slevi mnoho se svých nynějších požadavků — zase ve vlastním svém zájmu — a obrozená lidová Rus jistě dovede vyjíti vstříc oprávněným jejich tužbám a srovnati je se svými existenčními podmínkami, takže staré absolutistické Rusko přestane už strašiti značnou část svého někdejšího obyvatelstva. I kdyby snad v brzké době z bývalé jednotné Rusi povstalo několik samostatných státních útvarů a mezi nimi zejména Ukrajina, po čase dojde, jak pevně doufáme, k novému sjednocení. Zatím i naši podkarpatští Rusové kulturně značně se povznesou a budou pak toužiti po spojení s ostatními svými soukmenovci. Vývoj takový jest jen otázkou času, ať kratšího či delšího. Proto pokládáme příslušnost Podkarpatské Rusi k naší republice za pouhé provisorium. Bude dobře, když si naše veřejnost uvědomí, že jsme jen přechovavateli cizího deposita, které někdy budeme musit vydati. Právě toto vědomí bude nám však ukazovati cestu, po níž se musíme dáti, abychom vyhověli úkolu převzatému tím, že jsme přijali podkarpatské Rusy za členy své republiky.

Poměr náš k nim je poměr silnějšího k slabšímu. Rusínský lid podkarpatský potřebuje naší pomoci a podpory. Jen v očekávání toho, že jej nezištně povzneseme po stránce hmotné i kulturní, svěřil nám své osudy. Důvěru jeho nesmíme zklamati. Vzdálena musí nás být myšlenka, že Rusínsko naše by mohlo být územím, ze kterého bychom měli kořistiti. Naopak, Rusíni naši nechť co nejdříve poznají, že slovanská vzájemnost není

u nás prázdnou frází. S tohoto hlediska musí naše vláda vésti správu Podkarpatské Rusi; to hledisko musí být rozhodným i pro naše úřednictvo a zřízenectvo, které se odhodlalo k službě na území rusínském. Žádný Čech nevyhledávej v Rusínsku úřadu a služby jen proto, aby co nejvíce vyzískal! Vláda přijímejž jen ty jednotlivce, kteří mají pro úkol svůj náležité porozumění. Zejména po stránce jazykové se vystříhejme urážeti národní cit místního obyvatelstva. Za naprosto pochybené pokládáme, chce-li kdokoli z nás Čechů činiti i jen pouhý pokus vykonávati vliv na stanovení úředního jazyka Podkarpatské Rusi. Svědčí to jen o malé znalosti poměrů, když bylo v generálním statutu pro organisaci a administraci našeho Rusínska, sepsaného někdy koncem r. 1919, ustanoveno, že ve školách bude lidový hovor jazykem vyučovacím jakož oficielním jazykem vůbec. Tážeme se, jaký to má býti lidový hovor? Vždyť znalcům je známo, že v Podkarpatské Rusi se vyvinulo několik dialektů, a jest jim také známo, že nemalá část inteligence horlí stále o to, aby nebyl odstraňován jazyk spisovný, vytvořený na základě velkoruštiny, jazyk sice umělý, ale stálým užíváním podkarpatským Rusínům již srozumitelný. O vhodnosti či nevhodnosti tohoto jazyka mohou býti různá mínění, ale my Čechové nemáme práva, řešiti pro Rusíny otázku jazykovou, zvláště když to bylo vyhraženo příslušnosti podkarpatského sněmu, do něhož volby podle dotčeného již generálního statutu budou konány do tří měsíců po volbách do všeobecného Národního shromáždění naší republiky, tedy v době již velmi blízké.

V této stručné přednášce nemůžeme se dotýkati mnohých naléhavých úkolů naší republiky na území Podkarpatské Rusi. Leckteré velmi dobré pokyny učinil inž. Alois Hora ve svých známých
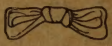
brožurách Propagační knihovny Československého cizineckého úřadu. Náměty a návrhy jeho zasluhují pozornosti, i když v podrobnostech lze míti jiné mínění. Účelu přednášky naší bude dosaženo, ožví-li se vážný zájem naší veřejnosti o důležitou součást Československé republiky a její obyvatelstvo. Rusínský problém vyžaduje nejpečlivějšího řešení s naší strany, řešení za spoluúčasti nejlepších sil Podkarpatské Rusi.